

УДК 355.40(497.11)

351.78(497.11)

COBISS.SR-ID 513530549

https://doi.org/10.18485/fb_godisnjak.2019.13

РЕФОРМА БЕЗБЕДНОСНО-ОБАВЕШТАЈНОГ СИСТЕМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – ПОТРЕБА ЗА УСПОСТАВЉАЊЕМ ОБАВЕШТАЈНОГ (ПОД)СИСТЕМА *

Слађана Турчић**, студенткиња докторских студија
Универзитет у Београду, Факултет безбедности

* Рад представља прилагођен део мастер рада *Реформа Војнообавештајне агенције (ВОА) у оквиру безбедносно-обавештајног система Републике Србије*, који је одбрањен 26. септембра 2019. године на Факултету безбедности Универзитета у Београду.

** scurcic50@gmail.com

РЕФОРМА БЕЗБЕДНОСНО-ОБАВЕШТАЈНОГ СИСТЕМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – ПОТРЕБА ЗА УСПОСТАВЉАЊЕМ ОБАВЕШТАЈНОГ (ПОД)СИСТЕМА¹

Сажетак: У зависности од специфичности потреба једне земље, могућности, институционалних ресурса, као и политике националне безбедности и одбране, безбедносно-обавештајни систем може бити организован на различите начине. У светлу савремених политичких процеса, безбедносних ризика и ресурса са којима се државе суочавају, посебан акценат се ставља на превенцију, због чега је постојање ефикасних и осовољених обавештајних служби неујито. Полазећи од развоја и тока реформе безбедносно-обавештајној сисџема Рейублике Србије, анализе садашње организационе структуре истој, сагледавања уредне праксе других земаља, али уз уважавање потреба и могућности наше државе, у раду се указује на неадекватности постојеће „модела” и потребу за адекватном институционализацијом и унапређењем обавештајних капацитета. Укидање Службе за истраживање и документацију (СИД) и намењање иако Војнообавештајној агенцији (ВОА), условили су да фокус рада буде на указивању на неопходности консолидација цивилне/војне обавештајне службе, која би уз ВОА чинила обавештајни систем, односно подсистем безбедносно-обавештајној сисџема. Тако би се темељне основе сисџема националне безбедности ојачале постојањем кредибилне и осовољене обавештајне службе, која би имала кључну улогу у војнополитичком одлучивању и смањењу ризика по националне интересе, праћењем и анализом прошлих и актуелних догађаја и процесом сличних процеса у будућности.

Кључне речи: реформа сектора безбедности, безбедносно-обавештајни систем, обавештајни систем, службе безбедности, Рейублика Србија

¹ Како сваки подсистем у оквиру неког ширег система јесте и систем за себе, у даљем тексту користиће се појам обавештајни систем, при чему се подразумева да је исти, у односу на безбедносно-обавештајни систем као део те целине, заправо обавештајни подсистем.

Увод

Изазови које је пред савремене државе на почетку 21. века ставило ново постхладноратовско безбедносно окружење, у виду нетрадиционалних безбедносних ризика и претњи, условили су потребу за прилагођавањем националних система безбедности новонасталој међународној стварности и превођењем истих из постојећег у квалитативно ново стање. Узимајући у обзир националне, политичке, војне, економске и друге интересе и потребе једне државе, јавља се и неопходност прилагођавања безбедносно-обавештајног система, како би службе безбедности, као носиоци планирања и реализације активности тог система, могле ефикасно одговорити на савремене претње националној безбедности.

Тај задатак је много захтевнији када су питању државе које још увек пролазе кроз процес транзиције и демократизације, каква је и Србија, где су у периоду владавине комунистичког режима, службе безбедности² биле у служби остваривања интереса владајуће структуре. Демократске промене подразумевале су и промене у сектору безбедности и самим тим постепену трансформацију безбедносно-обавештајног система у политички и идеолошки неутралан систем. Уважавајући наслеђе које је оставио ауторитарни политички режим, као и стандарде и захтеве које намеће стратешко опредељење Републике Србије за чланство у ЕУ, реформа безбедносно-обавештајног система би требало да буде континуиран процес.

Карактер спољне политике Србије, ограничене могућности и ресурси државе и тренд смањења бројности оружаних снага, захтевају јачу обавештајну компоненту у циљу ефикасне превенције претњи по националну безбедност. То указује на потребу преиспитивања постојеће организације безбедносно-обавештајног система Србије, елемената који га чине, њихових функција и начина на који исте обављају.

Искуства већег броја развијених демократских држава показују да би језгро безбедносно-обавештајног система државе требало да чине национална обавештајна служба, војна обавештајна служба, национална безбедносна служба, војна контраобавештајна служба (Мијалковски, 2009). Из претходно наведеног „модела”, евидентно је да наш систем не почива

2 У документима, медијима и уопште у комуникацији, за ове службе се користе углавном четири назива: 1) безбедносно-обавештајне службе – када се жели нагласити значај унутрашње безбедности, која је претежно у надлежности служби безбедности; 1) обавештајно-безбедносне службе – када се жели нагласити значај спољних чинилаца безбедности, који су претежно у надлежности обавештајних служби; 3) службе безбедности – појам под којим се подразумевају обе врсте служби: обавештајне и безбедносне. Није грешка ако се користи било који од ових појмова, с тим што треба водити рачуна да се службе не мешају, на пример када се говори о Војнообавештајној агенцији, исправно је да се подразумева обавештајна служба (Крга, 2017: 206-207).

у потпуности на савременим концепцијама организације безбедно-обавештајних система у свету. Савремене државе све више улажу у унапређење и јачање капацитета и способности својих обавештајних служби, које су одувек биле важно средство остваривања утицаја и креирања токова унутар држава и између њих. Стога се у раду, полазећи од садашње организационе структуре безбедно-обавештајног система Републике Србије и анализе позиционираности „обавештајне компоненте” у оквиру њега, преиспитује достигнути степен реформе безбедно-обавештајног система и потреба за даљим реформским решењима.

Концепт реформе сектора безбедности (РСБ)

Услед већ поменутих промена безбедносног окружења, након нестанка комунистичког блока и распада Југославије, многе новонастале државе су кренуле путем реформи у циљу успостављања неког облика либерално-демократског система, што је подразумевало и реформу сектора безбедности (Стефановић, 2017). Да би се сагледала суштина и динамика тог процеса у Републици Србији, потребно је осврнути се на сам концепт реформе сектора безбедности, у контексту прилагођавања новонасталим околностима, а потом се усмерити на безбедно-обавештајни систем и обавештајну компоненту на којој је тежиште овог рада. Познавање тадашњих прилика и њима условљених промена у сектору безбедности, допринеће разумевању тренутних околности, безбедносних процеса и даљих праваца кретања у погледу реформе безбедно-обавештајног система Србије.

Концепт реформе сектора безбедности настао је у оквиру донаторске и академске заједнице током деведесетих година 20. века (Ејдус, 2009). Сам концепт је различито схватан током времена. Тимоти Едмундс (Timothy Edmunds) наводи да се реформа сектора безбедности може дефинисати као „процес адаптације актера сектора безбедности на политичке и организационе захтеве трансформације, како би били ефикаснији у стварању безбедног окружења за појединце и заједнице, на начин који је у складу са демократским нормама и принципима доброг управљања” (2007: 15). Оно по чему се овај концепт разликује од ранијих схватања РСБ, јесте холистички приступ реформи, оличен у повезивању свих значајних актера и институција, повезивању законских одредби са добрим управљањем и људским правима, уз посебно наглашавање безбедности појединаца у било ком процесу реформе која се одвија, а не само безбедности државе (Edmunds, 2007).

Према томе, реформисан сектор безбедности био би онај „који ефикасно и ефектно пружа људску и државну безбедност у оквирима демократске владавине” (Hänggi, 2004: 275). Ефикасност реформе сектора безбедности подразумева склад између остварених резултата и употребљених средстава, док се ефективност може одредити као склад између постављених циљева и остварених резултата (Ејдус, 2009).

Дакле, реформисан сектор безбедности може се посматрати из три различите перспективе: 1) из угла идеалног типа реформисаног сектора безбедности (претходно наведена Хангијева дефиниција), 2) на основу регионалних стандарда реформисаности и 3) на основу анализе и оцене процеса реформе у одређеној земљи у односу на стање на почетку реформе (Edmunds, 2004).

Концепт РСБ се састоји од четири елемента – актера, контекста, циљева и димензија (Ејдус, 2009). Холистички приступ актерима реформе сектора безбедности обухвата четири групе – *државне актијере који користе силу* (војска, полиција, службе безбедности, итд.), *државне актијере који не користе силу* (парламент, правосудни систем, независна тела, итд.), *недржавне актијере који користе силу* (приватне безбедносне компаније, парамилитарне јединице, итд.), *недржавне актијере који не користе силу* (организације цивилног друштва, медији, универзитети, итд.) (Hänggi, 2004: 275). Оно чиме се холистички приступ РСБ заокружује, јесте јачање демократске и цивилне контроле, што се често наводи и као предуслов реформе. При том је кључно укључивање јавности у демократски надзор, како би се осигурала одговорност и транспарентност у сектору безбедности (Cararini & Cole, 2008).

Реформа сектора безбедности је свеобухватан процес, који у пост-конфликтном и постауторитарном друштву, какво је српско, може бити успешан само уколико је саставни део демократске реформе читавог друштва и стога не подразумева само преображај државних апарата силе, већ и симултану реформу политичког и економског система (Хаџић, 2007). Осим тога, сагледавање различитих искустава и компаративна анализа обавештајно-безбедносних система држава у региону, могу послужити као основ за утврђивање могућих реформских решења, те критичку анализу позитивних и негативних аспеката, а све у циљу „привођења” нашег безбедносно-обавештајног система потребном и оптималном моделу.

Како свака држава има своје специфичности, тако је и њима условљен процес реформи у земљама у региону водио променама које су се најчешће односиле на обједињавање обавештајне и контраобавештајне компоненте у једну организацију, што је код нас већ дужи низ годи-

на још увек отворено питање. Такав модел примењивале су многе владе постсоцијалистичких држава, као универзални рецепт приликом реорганизације служби безбедности. Тако су, на пример, формиране словеначка СОВА (*Slovenska obveščevalno-varnostna agencija*), хрватска СОА (Сигурносно-обавештајна агенција) и ВСОА (Војна сигурносно-обавештајна агенција), босанскохерцеговачка ОСА/ОБА (Обавештајно сигурносна/безбједносна агенција) (Петровић, 2009).

Обавештајно-безбједносна агенција (ОБА) у БиХ је цивилна обавештајна институција и има статус независног административног органа. Формирана је 2004. године и у њен састав су ушле цивилне обавештајно-безбедносне институције које су раније деловале у Федерацији Босне и Херцеговине (Федерална обавештајно-безбједносна служба) и у Републици Српској (Обавештајно безбједносна служба Републике Српске). Контраобавештајна функција је делимично дата Војнообавештајном роду Оружаних снага БиХ. Он пружа помоћ ОБА у прикупљању стратешких војних података и вршењу противобавештајних активности (Стефановић, 2017).

У Црној Гори Агенција за националну безбједност (АНБ) се јавља као посебан цивилни орган који обавља обавештајно-безбедносне послове. Такође, постоји Одељење за војно-безбедносне послове, као организациона јединица Министарства одбране, која се бави безбедносним питањима у области одбране (чл. 41 Закона о одбрани Црне Горе, „Службени лист Републике Црне Горе”, бр. 02/17). Припадници АНБ-а немају полицијска овлашћења, али службеници који су посебно изложени опасностима, а које одреди директор, имају право држања и ношења службеног пиштоља, али га могу употребити само у крајњој нужди (чл. 30 и 31 Закона о Агенцији за националну безбједност, „Службени лист Републике Црне Горе”, бр. 08/15).

Након кризе која је задесила Македонију 1995. године, након неуспелог атентата на тадашњег председника Македоније, обавештајна заједница у Македонији је подељена на три органа: Обавештајну агенцију, Управу за безбедносне и контраобавештајне послове и Војно безбедносно-обавештајну службу. Обавештајна агенција је основана Законом о Обавештајној агенцији из 1995. године, те је једина служба у Македонији која је основана органским законом (Закон за Агенцијата за разузнавање, 2001), док су друге две службе у саставу министарстава и регулисане Законом о унутрашњим пословима, односно Законом о одбрани (Bogdanovski & Lembovska, 2012). Управа за безбедносне и контраобавештајне послове (УБК) је настала као последица обједињавања већ постојећих организационих јединица у оквиру Министарства унутрашњих послова, док је

Војно безбедносно-обавештајна служба смештена унутар Министарства одбране и уређена је Законом о одбрани којим је предвиђено да се Служба бави прикупљањем, документацијом и анализом обавештајних података који су важни за одбрану државе (Yusufi, 2007).

Албанија је прошла кроз неколико фаза реформе обавештајно-безбедносног система. Још 1991. године усвојен је Закон о Државној обавештајној служби (ДОС), као цивилној безбедносној служби. Исте године основана је и Војно-обавештајна служба (ВОС) која је била део Министарства одбране (Hroni & Sulstarova, 2007). Прва реформа се дешава 2003. године усвајањем новог Закона о ВОС-у, и то у контексту приступања НАТО-у и радикалних реформи оружаних снага Албаније, при чему је оснажена контраобавештајна функција ове службе у смислу прикупљања података о претњама по уставни поредак, шпијунажу, тероризам и субверзивне акте (Durmishi, Kuçi & Gjokutaj, 2011). Наредна реформа војно-обавештајне компоненте се десила 2014. године, оснивањем Одбрамбене обавештајно-безбедносне агенције (ООБА) која је наследила ВОС и представља генерални директорат у оквиру Министарства одбране и активни је део оружаних снага (Стефановић, 2017).

Безбедносно-обавештајни систем Републике Хрватске је у последње две деценије у више наврата реформисан и усавршаван – у периоду од 1993. до 1995. године, 1997. године, а нарочито 2002. године, када су донети Стратегија националне безбједности и Закон о службама безбједности (Лечић, 2014). Некадашње језгро обавештајно-безбедносног система Републике Хрватске чиниле су четири службе које су се бавиле обавештајним радом, док је УНС (Уред за националну сигурност) био њихова кровна организација. Те службе су: Хрватска извјештајна служба (ХИС), Служба за заштиту уставног поретка МУП-а (СЗУП), Сигурносно-информативна служба Министарства одбране (СИС) и Обавјештајна управа Главног стожера Оружаних снага (ОбУ ГСОСРХ) (Тукић, 2018). Даљу трансформацију и данашњи изглед, безбедносно-обавештајни систем у Хрватској доживео је 2006. године, доношењем Закона о сигурносно-обавјештајном саставу Републике Хрватске. Сходно овом Закону, систем се састоји од Вијећа за националну сигурност (ВНС), Савјета за координацију сигурносно-обавјештајних агенција (СКСОА), Уреда вијећа за националну сигурност (УВНС), Завода за сигурност информацијских сустава (ЗСИС), Оперативно-техничког центра за надзор телекомуникација (ОТЦ), Сигурносно-обавјештајне агенције (СОА) и Војне сигурносно-обавјештајне агенције (ВСОА) (Закон о сигурносно-обавјештајном саставу Републике Хрватске, „Народне новине”, бр. 105/06).

Када је у питању Србија, важно је нагласити да су суштинске реформе обавештајних и безбедносних служби, имајући у виду и потребу испуњавања захтева које намећу процеси демократизације и евроинтеграција, управо у њиховом интересу, без обзира на уобичајене оцене да се због устаљености и затворености као инхерентне карактеристике њиховог рада, службе опиру контроли, а тиме и реформама (Ковач, 2007).

Како је реформа сектора безбедности представљала један од декларисаних циљева свих демократских влада у Србији од 2000. године до данас, то додатно налаже да она буде разматрана као специфичан облик материјализације намераваних демократских промена (Хаџић, 2007). У том смислу, реформа је важно средство за бржи и одржив развој наше земље, али не и циљ за себе, идеал који се може остварити, већ континуиран процес, који се одвија у складу са променама у земљи и окружењу.

Безбедносно-обавештајни систем Републике Србије

Ток реформе безбедносно-обавештајног система

Безбедносно-обавештајни систем Србије има одређену генезу развоја и стога ће се у даљем тексту хронолошки изложити ток његове реформе, јер док се развијао и мењао, овај систем се заправо реформисао, у складу са околностима и променама друштвеног и политичког карактера. Овакав осврт на промене које су се одвијале и достигнути ниво реформе, као и сагледавање садашње структуре безбедносно-обавештајног система, омогућиће утврђивање недостатака, па тиме и потребе за реформом.

Процес демократских промена у Републици Србији започео је 2000. године, још у време СР Југославије, а настављен је и током постојања Државне заједнице Србије и Црне Горе. Реформа се тицала свих друштвених области, посебно државне управе и њених установа и институција (Бајагић, 2007).

У оквиру свеобухватних реформи након петоктобарских политичких промена, у јулу 2002. године, донета су два важна закона – Закон о службама безбедности СРЈ („Службени лист СРЈ”, бр. 37/2002), којим се уређује начин рада цивилних и војних служби на савезном нивоу и Закон о Безбедносно-информативној агенцији („Службени гласник РС”, бр. 42/2002, 111/2009, 65/2014 – одлука УС 66/2014 и 36/2018), којим је Ресор државне безбедности (РДБ) издвојен из МУП-а и трансформиран у посебну владину агенцију – Безбедносно-информативну агенцију (БИА) (Лазичић, 2013).

Законом о службама безбедности СРЈ, војне службе су преименоване у Војну службу безбедности и Војну обавештајну службу (Хорват, 2007). Овај закон представљао је озбиљан искорак у демократском преображају, будући да је створио услове за покретање суштинских реформи служби безбедности, и то кроз следеће промене: војне службе безбедности издвојене су из Генералштаба и потчињене министру одбране; службама су одузета полицијска овлашћења, а у војној служби безбедности раздвојене су војно-полицијска и контраобавештајна функција; посебна средства и методе рада су могли бити примењивани само по одлуци суда; нормативно су успостављени механизми демократске цивилне контроле,³ иако, нажалост нису добро функционисали у пракси (Ковач, 2007). Настале су промене и у нормативно-правној сфери, организационој, методолошкој, оперативно-техничкој и кадровској области (Хорват, 2007). Одлуком министра одбране из 2004. године, војне службе безбедности су преименоване у Војнобезбедносну агенцију (ВБА) и Војнообавештајну агенцију (ВОА) (Милосављевић и Петровић, 2009).

Распадом Државне заједнице, Србија је добила прилику да реформише и обликује безбедносно-обавештајни систем на свеобухватан и целовит начин, у складу са својим могућностима и потребама, изазовима, ризицима и претњама (Ђукић и Аврамовић, 2019). Крајем 2007. године, у великој журби, без консултација стручне јавности и озбиљне стручне расправе, усвојен је Закон о основама уређења служби безбедности (ЗОУСБ) („Службени гласник РС”, бр. 116/2007 и 72/2012), који као предмет има једино надзор и координацију служби безбедности (Милосављевић и Петровић, 2009). Две године касније, 2009. усвојен је Закон о Војнобезбедносној (ВБА) и Војнообавештајној агенцији (ВОА) („Службени гласник РС”, бр. 88/2009, 55/2012 – одлука УС и 17/2013), према којем су ВБА и ВОА војне службе, организоване као органи управе у саставу Министарства одбране, које обављају безбедносно-обавештајне послове од значаја за одбрану и подређене су министру одбране и Влади.

На основу ЗОУСБ, престале су да постоје две службе безбедности при Министарству спољних послова - Служба за истраживање и документацију (СИД)⁴ и Служба безбедности (СБ). Део њихове надлежности преузела је Безбедносно-информативна агенција, посебно у оном делу који се односи на безбедносну заштиту наведеног министарства (Лазић, 2013).

3 Те механизме чинили су: Комисија за контролу служби безбедности (као орган законодавне власти), Влада, непосредно и преко Генералног инспектора, који је представљао унутрашњу контролу (као представници извршне власти) и надлежни судови у складу са Законом о кривичном поступку (Закон о службама безбедности СРЈ, 2002).

4 Новоформирано Одељење за аналитику и подршку спољно-политичком планирању при Кабинету министра, преузело је дотадашњу документацију некадашњег СИД-а. Опширније о томе може се видети и у Информатору о раду Министарства спољних послова.

Један број стручњака који се баве проблематиком реформе служби безбедности, у изнесеним оценама, тврди да је концепт реформе служби безбедности површан, да недостаје озбиљна програмски утемељена стратегија за њено истинско спровођење, те да су механизми контроле у пракси недовољно разрађени и да не постоји озбиљнија политичка воља актера за функционални надзор (Хаџић, 2009). Као пример наводе се мањкавости третирања безбедности у постојећем Уставу, одуговлачење у доношењу Стратегије националне безбедности (Хаџић, 2009), а потом усвајање Нацрта Стратегије која није донела много новог и значајног у односу на претходну (Национални конвент о Европској унији, 2018), те одређене непрецизности и недоследности у донетим законима (Бајагић, 2007). Врло често се у стручној јавности може чути и оцена да Србија тапка у месту када је реч о реформи служби безбедности и да се све што је до сада урађено на том плану може оценити као почетна, „прва фаза” или „прва генерација” реформе сектора безбедности (Хаџић, 2009: 24).

Очигледно је да је реформа служби безбедности у нашој земљи далеко значајнија и дубља него што се о томе у јавности зна, јер основни проблем у демократским друштвима представља како измирити потребу за тајношћу рада служби безбедности са основним чиниоцем демократског поретка – са јавношћу рада државних институција (Милосављевић, 2003).

Имајући у виду да се Србија налази пред неколико кључних изазова, тешко је очекивати да њени национални потенцијали могу поднети одједном све организационе, финансијске и друге захтеве који се очекују од постојећих обавештајно-безбедносних установа (Бајагић, 2007). Будући да радикалне реформе могу само нарушити функционисање система, треба водити рачуна о томе да свака промена буде плански осмишљена, спроведена након опсежне анализе, континуирано и постепено, без нарушавања континуитета и ефикасности у раду служби безбедности.

Структура безбедносно-обавештајног система Републике Србије

Савремене обавештајне и безбедносне службе у Републици Србији настале су као последица распада Државне заједнице СЦГ 2006. године. То је била добра прилика да се новим уставним решењима, а на основу актуелних безбедносних изазова и претњи, те стратешких, спољнополитичких и геополитичких опредељења, узимајући у обзир претходна негативна искуства, као и стандарде функционисања савремених оба-

вештајно-безбедносних заједница, створе нове обавештајне и безбедносне институције, чији ће рад бити по мери безбедносних потреба новонастале државне творевине, Републике Србије (Михајловић, 2017).

Неки аутори сматрају да ни тада није у потпуности довршен процес дисолуције претходног политичког система, односно да су нове службе безбедности формиране без детаљне припреме и темељне консултације свих релевантних политичких и безбедносних чинилаца, као и да су у питању само „козметичке” и формацијске, али не и суштинске промене (Милосављевић и Петровић, 2009).

У Нацрту Стратегије националне безбедности (2017), наводи се да је безбедносно-обавештајни систем функционално обједињен део система националне безбедности, који чине Безбедносно-информативна агенција, Војнобезбедносна агенција и Војнообавештајна агенција. Законом о основама уређења служби безбедности (2007), регулисано је усмеравање и усклађивање рада служби безбедности и надзор над њиховим радом, те дефинисана руководећа и контролна тела и њихове надлежности.

У оквиру структуре безбедносно-обавештајног система, фокус ће бити на службама безбедности као кључним елементима система.

Безбедносно-информативна агенција (БИА)

Безбедносно-информативна агенција формирана је 2002. године, Законом о БИА, када је Ресор државне безбедности издвојен из Министарства унутрашњих послова. Аутономан статус који БИА има, обезбеђује јој да буде посебна републичка организација која је подређена непосредно Влади. На челу БИА налази се директор кога поставља и разрешава Влада (Петровић, 2009).

Према пословима који су јој стављени у надлежност⁵, очигледно је да она представља централну безбедносно-обавештајну службу, надлежну како за обавештајне, тако и за контраобавештајне и безбедносне послове (Петровић, 2009). Уопштеност тако формулисаних надлежности БИА састоји се у томе што: 1) штити безбедност матичне државе од угрожавајућих делатности, превиђајући субјекте опасности или угрожавања, који иначе јесу и могу да буду спољни и/или унутрашњи и 2) није евидентно да послове које обавља првенствено карактерише тајност, иако

⁵ Агенција обавља послове који се односе на: заштиту безбедности Републике Србије и откривање и спречавање делатности усмерених на подривање или рушење Уставом утврђеног поретка Републике Србије, истраживање, прикупљање, обраду и процену безбедносно-обавештајних података и сазнања од значаја за безбедност Републике Србије и информисање надлежних државних органа о тим подацима, као и друге послове утврђене Законом (чл. 2 Закона о БИА).

истражује и онемогућава носиоце који углавном делују тајно против безбедности и виталних вредности и интереса државе (Мијалковски, 2009).

С обзиром да члан 16⁶ Закона о БИА, омогућава Агенцији грубо задирање у полицијске послове, недопустиво је да се, поред постојања обученог и оспособљеног државног органа за обављање таквих послова, ресурси обавештајне и безбедносне службе троше на такве активности (Драгишић, 2011). Између осталог, такво задирање огледа се у чињеници да припадници БИА приликом обављања појединих послова⁷ имају право да примењују полицијска овлашћења, укључујући и право хапшења (Петровић, 2011). Стручњаци критикују такво решење, јер БИА треба да буде професионална, политички и интересно неутрална обавештајна и безбедносна служба, која ће се бавити прикупљањем, обрадом и анализом безбедносно интересантних података и информација (Драгишић, 2011).

Поред тога, стручна јавност је критиковала Закон о БИА, због читавог низа других недостатака. Најпре, Закон се састоји од свега 28 чланова, који непотпуно и непрецизно регулишу материју на коју се Закон односи. Нису јасно раздвојене обавештајна и контраобавештајна компонента, као ни функције службе безбедности (Бајагић, 2003). И поред свега, предлози о потреби доношења новог Закона о БИА још увек нису уважени, већ су уследиле само измене и допуне Закона 2018. године.

Војнобезбедносна ајенција (ВБА)

Војнобезбедносна агенција је контраобавештајна служба Војске Србије, која је настала из Контраобавештајне службе (КОС) Војске Југославије. Реформом служби безбедности извршеном 2002. године, КОС је преименована у ВБА и измештена из Управе безбедности Генералштаба ВЈ, те стављена под директну контролу министра одбране (Петровић, 2009).

ВБА је надлежна за безбедносноу и контраобавештајну заштиту Министарства одбране и Војске Србије, у оквиру које обавља безбедносне, контраобавештајне и остале послове и задатке од значаја за одбрану Републике Србије (чл. 5 Закона о ВБА и ВОА).

6 „Када посебни разлози безбедности Републике Србије то захтевају, Агенција може да преузме и непосредно обави послове који су у надлежности Министарства надлежног за унутрашње послове. Одлуку о преузимању и обављању послова из делокруга Министарства надлежног за унутрашње послове споразумно доносе директор Агенције и министар надлежан за унутрашње послове. У случају сукоба надлежности одлучује Влада, у складу са законом и другим прописима.“

7 У те послове спадају: откривање, праћење, спречавање и пресецање делатности организација и лица усмерених ка вршењу организованог криминала и кривичних дела са елементом иностраног, унутрашњег и међународног тероризма и најтежих облика кривичних дела против човечности и међународног права, као и против Уставом утврђеног поретка и безбедности Републике Србије (чл. 12 Закона о БИА).

Безбедносни или контраобавештајни⁸ циклус деловања ВБА, карактерише и тајно прикупљање података применом посебних поступака и мера, којима се привремено ограничавају Уставом и законом утврђена људска права и слободе, а преваходно у превентивне сврхе, односно у циљу предупредјења претњи усмерених против Министарства одбране и Војске Србије (чл. 11 Закона о ВБА и ВОА).

Наведене надлежности и овлашћења ВБА указују на њене структурне елементе и начин руковођења. Директор ВБА руководи радом службе и за њен рад одговара министру одбране, Влади и Народној скупштини. Организациону структуру ВБА чине следеће организационе јединице: 1) операције; 2) аналитика; 3) подршка; 4) општи послови; 5) унутрашња контрола и 6) центри ВБА, као извршни органи (Војнобезбедносна агенција, 2017).

Војнообавештајна агенција (ВОА)

Војнообавештајна агенција, заједно са Управом за обавештајно-извиђачке послове (Ј-2) чини војнообавештајни систем Србије, с тим што у ту структуру улазе и организације по дубини, обавештајне, обавештајно-извиђачке и извиђачке јединице у оперативним и тактичким саставима Војске (Жикић, 2008).

У складу са Законом, ВОА је надлежна за обављање обавештајних послова од значаја за одбрану, који се односе на прикупљање, анализу, процену, заштиту и достављање података и информација (војног, војно-политичког, војно-економског или научно-технолошког карактера) о потенцијалним и реалним опасностима, активностима, плановима или намерама страних држава и њихових оружаних снага, међународних организација, група и појединаца, које су усмерене из иностранства против система одбране Републике Србије (чл. 24 Закона о ВБА и ВОА).

Иако најављено у Стратегијском прегледу одбране РС из 2007. године, једно од значајних питања, још увек присутно у стручној јавности, јесте обједињавање ВБА и ВОА у једну агенцију (Лазич, 2013). У истраживањима која проблематизују ова и слична питања, истакнута је потреба јасног дефинисања надлежности и овлашћења обе војне службе, њихове деполитизације, модернизације, одређеног вида реорганизације,

⁸ Иако су безбедносни и контраобавештајни послови међусобно повезани, правни систем у Србији их разликује. Тако безбедносне послове сачињавају све активности физичко-техничке заштите појединаца и објеката, заштите података и информационе инфраструктуре, као и израде безбедносних процена и провера. Контраобавештајни послови обухватају све активности које се односе на откривање, надгледање и пресецање деловања страних обавештајних служби у Србији (Петровић, 2011).

јаче унутрашње и спољне парламентарне контроле. У погледу будућности ВОА, постоје мишљења да је треба укинути, у склопу шире реформе сектора безбедности и заменити јединственом цивилно-обавештајном службом, док друга акценују потребу реформе ВОА, јачање инфраструктуре и технике, обуку кадрова за организовано и планско праћење криза у регионима где су или могу бити анагажоване националне снаге у мултинационалним операцијама, као и за учешће у развоју међуармијске сарадње (Центар за евроатлантске студије, 2012).⁹

Адекватност постојећих закона, начин на који регулишу делокруг рада и овлашћења обавештајних и безбедносних служби, као и увид у организацију безбедно-обавештајних система држава са дугом демократском традицијом, доводе до закључка да БИА није нормативно препозната као обавештајна служба, иако постоји организациона јединица која покрива ту област и да национални обавештајни капацитети нису у потпуности утемељени у нормативном и стратешком оквиру, те самим тим нису ни адекватно институционализовани. У таквим околностима, ВОА излази из свог оквира и покушава да одговори на националне обавештајне потребе, услед непостојања националне обавештајне агенције. Иако има довољно капацитета за такав рад, проблем је што је таква пракса дугорочно неодржива, јер води исцрпљивању ресурса.

На тај начин је потреба за изградњом обавештајног система уско повезана са функционисањем и статусом ВОА, тако да је један од битних аспеката реформе безбедно-обавештајног система оптимално димензионисање свих елемената „обавештајног подсистема” система одбране, што би омогућило рационализацију његовог функционисања у складу са потребама система одбране, али и потребом за успостављањем истинског и функционалног националног обавештајног система.

Потреба за успостављањем обавештајног система Републике Србије

Претходним навођењем надлежности служби безбедности, јасно се уочава да би коректном реализацијом наведених обавеза, читав систем безбедности био на солидним основама, међутим, питање које даје простор за преиспитивање тих основа јесте структура служби у оквиру безбедно-обавештајног система (Крга, 2017).

⁹ Истраживање у којем су као испитаници учествовали народни посланици, државни службеници и представници цивилног друштва.

Као што се може приметити, у раду је већа пажња посвећена критичкој анализи основних поставки функционисања БИА и ВОА, јер се управо разлози за успостављање обавештајног система налазе у уоченим изазовима и недостацима у њиховом раду, који у извесној мери умањују ефикасност истог. Тако анализа безбедносно-обавештајног система Републике Србије указује да у нормативном и организационом смислу не постоји обавештајни систем државе, односно, постоји обавештајна компонента, што потврђује и терминолошка конструкција. Изградњи оптималног обавештајног система допринело би оснивање националне обавештајне агенције, као кровне организације, чиме би се и ВОА растеретила додатних послова и задатка и бавила искључиво пословима из своје надлежности.

Значајан део изазова, ризика и претњи по безбедност и интересе наше земље (глобални и регионални политички процеси и нови изазови, попут светске финансијске кризе и неконтролисаних миграција), остају ван сфере интересовања наших служби, будући да су оне професионално уже усмерене и ниједна нема у приоритету ова питања. То не значи да се постојеће службе не могу бавити и тим проблемима, већ је питање да ли за то, поред својих бројних примарних обавеза, имају капацитета и довољно стручних кадрова (Крга, 2017). Овом проблематиком се баве тзв. спољне цивилне обавештајне службе, које представљају окосницу националних обавештајних система већине развијених држава у свету (Драгишић, 2011). Структуру већине тих система чине *војна обавештајна служба, национална обавештајна служба и национална служба безбедности (контраобавештајна)* – као на пример у САД,¹⁰ Великој Британији,¹¹ Русији,¹² Немачкој,¹³ Бугарској.¹⁴

Намеће се питање која служба код нас врши функцију националне обавештајне службе, будући да је у организационом смислу немамо? БИА или ВОА? Поједини аутори сматрају да је БИА најмање обавеш-

10 Централна обавештајна агенција (ЦИА), Агенција националне безбедности (НСА), Обавештајна агенција одбране (ДИА), Федерални истражни биро (ФБИ), као најзначајније иако их има још (Мијалковски, 2009: 185).

11 Централна обавештајна машинерија у оквиру Владе, Тајна обавештајна служба (МИ6) – цивилна спољно-обавештајна служба, Служба безбедности (МИ5) – цивилна служба безбедности у оквиру Министарства спољних послова, Владин штаб за комуникације, Обавештајни штаб Министарства одбране, Здружени центар за праћење тероризма (Лазовић, 2010: 144).

12 Спољна обавештајна служба, Војна обавештајна служба, Федерална служба безбедности (Мијалковски, 2009: 198).

13 Савезна обавештајна служба (БНД) – централна, Савезна служба за заштиту уставног поретка, Војна контраобавештајна служба, Савезни криминалистички уред, Заједнички Интернет центар, (Лечић, 2014: 211).

14 Национална обавештајна служба, Национална служба безбедности, Војна обавештајна служба (Мијалковски, 2009: 212).

тајна агенција, иако има обавештајно одељење у свом саставу, а највише безбедносна и контраобавештајна служба, будући да је задржала сва полицијска овлашћења и стога би требало јасно да се зна које су то обавештајне функције БИА (Бајагић, 2003). Са друге стране, усвајањем Закона о основама уређења служби безбедности, укинут је СИД, једина служба са искључиво обавештајном мисијом и задацима, на чији рад се југословенска дипломатија деценијама ослањала, као на озбиљан извор обавештајних информација, анализа и процена (Драгишић, 2011). Због тога Србија нема више праву цивилну обавештајну службу. Њено укидање је образложено чињеницом да је Србија мала држава, те да јој није потребан велики број различитих служби (Петровић, 2011). Из тога следи, да се ВОА, као једина функционална обавештајна служба, али војна, очигледно мора бавити и неким задацима из домена националне обавештајне делатности, а који су били у надлежности укинутог СИД-а.

У центру интересовања СИД-а била су сазнања о намерама, активностима, прикривеним плановима и тајном деловању, усмереном на угрожавање уставног уређења, безбедности, суверенитета и територијалног интегритета државе и њених националних и државних интереса. Служба је била задужена и за прикупљање, анализу, процењивање и достављање података политичке, економске и безбедносне природе о страним државама, међународним организацијама, групама и појединцима, од значаја за утврђивање и вођење спољне политике (чл. 12 Закона о службама безбедности СРЈ, 2002).

Због очигледног значаја ове службе, нејасан је мотив да се иста маргинализује или потпуно укине, пошто би она у овом тренутку представљала значајну карику у безбедносно-обавештајном систему Србије, као спољна или „дипломатска” обавештајна служба (Драгишић, 2011). Постојање спољне, цивилне обавештајне службе, омогућило би државним органима да знатно квалитетније процењују све важније изазове, ризике и претње који се тичу безбедности, интереса и међународног положаја државе. То би, такође, нашу земљу представило као озбиљнијег партнера у односима са другим земљама, а сигурно би се позитивно одразило и на започети процес европских интеграција (Крга, 2017).

Како се у складу са новим трендом, од обавештајних служби захтева не само да прате светске догађаје, већ и да буду један од креатора спољне политике (Laquer, 1985), некадашњи СИД би у томе могао да оствари значајан утицај. Све процесе – политичке, економске, научне, информационе, демографске, еколошке и друге, треба пратити, извештавати политичке одлучиоце о њима и по могућности, утицати на њих. То би

могла само квалитетна национална обавештајна служба, која је оперативна, аналитичка, кадровска и материјално оспособљена, адекватно позиционирана и политички усмеравана. Због евидентних обавештајних капацитета и улоге СИД-а у прошлости, а услед немогућности ВОА да се као ресорна обавештајна служба на ефикасан начин бави ширим спектром задатака, ван војних и одбрамбених, у стручној јавности присутни су предлози реактивирања СИД-а, као ефективне националне обавештајне службе.¹⁵

Дакле, у хипотетичкој ситуацији постојања спољне/националне обавештајне службе (нпр. обновљен СИД), Војнообавештајне агенције, као обавештајне службе која се искључиво бави војним ризицима и претњама и унапређеног обавештајног одељења БИА, могли бисмо да говоримо о обавештајном систему Републике Србије. На тај начин би и ВОА могла у потпуности да се посвети обавештајној делатности у области одбране, што би последично допринело ефикаснијем и квалитетнијем раду. Тако би синергија спољне политике и одбране државе (СИД¹⁶ и ВОА), представљала главни елемент остваривања и заштите стратешких спољнополитичких интереса и ослонац политичким одлуцима, који би своје деловање и одлуке темељили на релевантним и правовременим информацијама.

Закључак

Како транснационалност и комплексност безбедносних претњи нису заобишли ни нашу земљу, као држава у транзицији Србија је настојала да, колико је могуће, прати промене у сфери безбедности и прилагођава свој систем. Иако отежано и споро, од 2001. године до данас јесте дошло до помака у реформи безбедносно-обавештајног система, међутим бројне анализе и истраживања показују да стање у овој области изискује даљи интензиван рад у циљу отклањања изазова и препрека у изградњи савременог и функционалног безбедносно-обавештајног система.

Узимајући у обзир и оцене у Извештају Европске комисије из 2019. го-

15 Један од предлога о успостављању обавештајног система, који је произашао као исходиште експертског интервјуа у оквиру истраживања спроведеног у мастер раду.

16 Коришћен је постојећи назив Службе – СИД, будући да се најчешће говори о њеној обнови/реактивирању, као могућем решењу успостављања националне обавештајне службе. Друга варијанта је формирање потпуно нове обавештајне службе, која би преузела део кадрова из ВОА, део из ВБА, део из БИА и из Министарства спољних послова. У сваком случају, носила би неки од следећих назива: Српска обавештајна служба (СОС) или Обавештајна агенција Србије (ОАС) или Национална обавештајна служба/ Спољна обавештајна служба (Крга, 2017).

дине о свеукупном напретку Србије у процесу приступања ЕУ, где се говори о неопходности стабилизације политичког стања у земљи, о потреби суштинских напора у нормализацији односа са Косовом, те „извесном напретку“, „достигнутом на одређеном нивоу“ у области јавне администрације, судства, борбе против корупције и организованог криминала (European Commission, 2019), јасно је да су у овим круцијалним сферама друштвеног и политичког живота нужне даље промене и интензиван рад. Уз бројне проблеме у економској сфери и непостојање напретка у слободи изражавања, утисак је да општа оцена напретка у свим наведеним сферама није задовољавајућа и да последично следи и континуиран рад на унапређењу система безбедности, као дела ширег друштвеног система, што потврђује потребу за претходно наведеним холистичким приступом у реформи система безбедности, односно безбедносно-обавештајног система.

Приоритет у том процесу јесте успостављање делотворне обавештајне компоненте система. За развој стабилног демократског друштва и адекватно спољнополитичко и безбедносно позиционирање државе, значај обавештајног система је немерљив, нарочито у времену нових безбедносних претњи, које карактеришу глобална распрострањеност, непредвидљивост и асиметричност. Стога би и за Србију било изузетно значајно да, конституисањем обавештајног система унапреди потенцијале за ефикасно превентивно реаговање и суочавање са савременим безбедносним ризицима и претњама.

Да би се овакав циљ остварио, потребно је реализовати неколико кључних предуслова: 1) усклађен стратегијско-доктринарни и нормативни оквир, који регулише рад служби безбедности¹⁷; 2) оптимизација контролне функције; 3) адекватно организационо позиционирање и управљање; 4) материјално-финансијско обезбеђење у складу са потребама; 5) адекватна политика пријема, развоја и вођења стручног кадра; 6) развијање безбедносне културе у друштву.

Уважавањем наведеног, изграђен обавештајни систем, нормативно и организационо, имао би круцијалну улогу у процесу креирања одлука највишег државног руководства, а целокупан систем националне безбедности био би значајно унапређен и усклађен са стандардима или бар праксом највећег броја држава у овој области.

17 Полазећи већ од анализе правне регулативе, јасно је да национални обавештајни капацитети нису адекватно институционализовани. Адекватно нормативно и стратегијско усклађивање би започело од нове Стратегије националне безбедности, где би требало јасније дефинисати спољнополитичку и безбедносно оријентацију Србије, а затим би уследило усвајање Националне обавештајне стратегије / Стратегије спољне политике Србије. Такав документ би требало да дефинише главне циљеве, обавештајне приоритете и стратешка опредељења Републике Србије у спољној и одбрамбеној политици, као и устројство будућег обавештајног система државе.

ЛИТЕРАТУРА

- Caparini, M. and Cole, E. (2008). „The Case for Public Oversight of the Security Sector: Concepts and Strategies“. In: Cole, E., Eppert, K. and Kinzelbach, K. (Eds.), *Public Oversight of the Security Sector: A Handbook for Civil Society Organizations*. Geneva: Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), UNDP Bratislava Regional Centre. Преузето 12. септембра 2019. ca: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/CSO_Handbook.pdf
- Dyrmishi, A., Kuçi, B. & Gjokutaj, E. (2011). *An assessment of the role of the Independent Oversight Bodies in Security Sector Reform in Albania*. Tirana: Institute for Democracy and Mediation (IDM). Преузето 13. октобра 2019. ca: http://idmalbania.org/wp-content/uploads/2014/11/Assessment_of_the_role_of_the_iob_in_ssr_in_albania_eng_November-2011.pdf
- Edmunds, T. (2004). Security sector reform: concepts and implementation. In: Fluri, P. and Hadžić, M. (Eds.), *Sourcebook on security sector reform*. Belgrade: Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), Centre for Civil-Military Relations (CCMR). Преузето 21. септембра 2019. ca: http://www.bezbednost.org/upload/document/zbirka_za_reformu_sektora_bezbednosti.pdf
- Edmunds, T. (2007). *Security sector reform in transforming societies: Croatia, Serbia and Montenegro*. Manchester: Manchester University Press.
- European Commission. (2019). *Serbia 2019 Report*. Brussels: European Commission. Преузето 13. октобра 2019. ca: <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-serbia-report.pdf>
- Hänggi, H. (2004). „Conceptualising Security Sector Reform and Reconstruction“. In: Bryden, A. & Hänggi, H. (Eds.), *Reform and reconstruction of the security sector*. Geneva: Democratic Control of Armed Forces (DCAF), 3-12.. Преузето 22. септембра 2019. ca: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/bm_YB2004.pdf
- Hroni, S. & Sulstarova, E. (2007). „Republic of Albania: Survey on Intelligence Services“. In: Ebnöther, A. H., Fluri, P. H. & Jureković, P. (Eds.), *Security sector governance in the Western Balkans: self-assessment studies on defence, intelligence, police and border management reform*. Geneva: National Defence Academy, 203-218. Преузето 13. октобра 2019. ca: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/bm_cavtat_II_eng.pdf
- Yusufi, I. (2007). „The Republic of Macedonia: Intelligence Sector assessment“. In: Ebnöther, A. H., Fluri, P. H. & Jureković, P. (Eds.), *Security sector governance in the Western Balkans: self-assessment studies on defence, intelligence, police*

- and border management reform*. Geneva: National Defence Academy, 242-261. Преузето 13. октобра, 2019. са: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/bm_cavtat_II_eng.pdf
- Бајагић, М. (2003). „Реформа служби безбедности“. У: Јанковић, П. (Ур.), *Друја школа реформе секџора безбедности: зборник предавања*. Београд: Центар за проучавање одбране и безбедности, Г17 Институт, 32-56.
- Бајагић, М. (2007). „Реформа обавештајно-безбедносног система Републике Србије“. У: Јанковић, П. (Ур.), *Девеџа школа реформе секџора безбедности*. Београд: Центар за међународне и безбедносне послове (ISAC), 69-85. Преузето 23. септембра, 2019. са: https://www.isac-fund.org/wp-content/uploads/2017/01/IX_master.pdf
- Bogdanovski, A. & Lembovska, M. (2012). *Towards 2nd Generation of Security Sector Reform in Macedonia*. Скопје: Analytica. Преузето 13. октобра 2019. са: <https://www.analyticamk.org/images/stories/books/pub-ssr-web.pdf>
- Драгишић, З. (2011). *Сисџем националне безбедности Републике Србије*. Београд: Факултет безбедности.
- Ђукић, С. и Аврамовић, Н. М. (2019). Компаративна анализа националног обавештајно-безбедносног система Републике Србије и Републике Мађарске. *Војно дело*, 71(3), 95-111.
- Ејдус, Ф. (2009). Концепт реформе сектора безбедности. У: Хаџић, М. и сар. (Ур.), *Годишњак реформе секџора безбедности у Србији*. Београд: Центар за цивилно-војне односе (ЦЦВО) и Дан Граф, 69-75. Преузето 20. септембра 2019. са: <http://www.bezbednost.org/upload/document/godisnjak.pdf>
- Жикић, З. (2008). *Месџо и улоја Војнообавештајне службе у обавештајно-безбедносној сисџему Републике Србије*. Магистарски рад. Београд: Факултет безбедности.
- Закон о Агенцији за националну безбједност, *Службени лисџ Републике Црне Горе*, бр. 28/05, 86/09, 73/10, 20/11, 08/15.
- Закон о Безбедносно-информативној агенцији, *Службени ласник РС*, бр. 42/2002, 111/2009, 65/2014 – одлука УС 66/2014 и 36/2018.
- Закон о Војнобезбедносној и Војнообавештајној агенцији, *Службени ласник РС*, бр. 88/2009, 55/2012 – одлука УС и 17/2013.
- Закон о одбрани Црне Горе, *Службени лисџ Републике Црне Горе*, бр. 47/07, 88/09, 25/10, 40/11, 14/12 и 2/17.
- Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије, *Службени ласник РС*, бр. 116/2007 и 72/2012.
- Закон о сигурносно-обавештајном саставу Републике Хрватске, *Народне новине*, бр. 79/06, 105/06.

- Закон о службама безбедности Савезне Републике Југославије, *Службени лист СРЈ*, бр. 37/2002.
- Званична интернет страница Војнобезбедносне агенције (ВБА): <http://www.vba.mod.gov.rs/>
- Ковач, С. (2007). „Реформа обавештајно-безбедносних служби у Србији“. У: Хаџић, М. (Ур.), *Реформа сектора безбедности у Србији – досијешна и перспектива*. Београд: Центар за цивилно-војне односе (ЦЦВО), 79-85. Преузето 13. септембра 2019. са: http://www.bezbednost.org/upload/document/rsb_dostignuca_i_perspektive.pdf
- Крга, Б. (2017). *Стратегија националне безбедности у теорији и пракси*. Београд: Медија центар „Одбрана“.
- Лазић, Р. (2013). *Демократска и цивилна контрола рада служби безбедности у Републици Србији од 2000. до 2010. године*. Докторски рад. Београд: Факултет политичких наука.
- Лечић, Б. (2014). *Европски модели организације и надлежности служби безбедности у сузбијању тероризма*. Докторски рад. Нови Сад: Правни факултет.
- Мијалковски, М. (2009). *Обавештајне и безбедносне службе*. Београд: Факултет безбедности.
- Милосављевић, Б. (2003). „Реформа обавештајно-безбедносних служби Србије“. У: Јанковић, П. (Ур.), *Прва школа реформе сектора безбедности: зборник предавања*. Београд: Центар за проучавање одбране и безбедности, Г17 Институт, 75-101.
- Милосављевић, Б. и Петровић, П. (2009). „Безбедносно-обавештајне службе Републике Србије“. У: Хаџић, М. и сар. (Ур.), *Годишњак реформе сектора безбедности у Србији*. Београд: Центар за цивилно-војне односе (ЦЦВО) и Дан Граф, 222-253. Преузето 22. септембра, 2019. са: <http://www.bezbednost.org/upload/document/godisnjak.pdf>
- Михајловић, Д. (2018). *Положај и улога служби безбедности у савременом ујравном систему*. Докторска дисертација. Београд: Факултет политичких наука.
- Национални конвент о Европској унији (NKEU – Радна група за поглавља 30 и 31). (2018). *Коментари на Нацртне Стратегије националне безбедности и одбране*. Београд: Центар за међународне и безбедносне послове (ISAC). Преузето 18. септембра 2019. са: <http://eukonvent.org/wp-content/uploads/2018/06/Komentari-na-nacrtne-Strategije-nacionalne-bezbednosti-i-nacioalne-odbrane.pdf>
- Петровић, П. (2009). *Безбедносне и обавештајне службе Републике Србије*. Београд: Центар за цивилно-војне односе (ЦЦВО). Преузето 13. септембра 2019. са: http://www.bezbednost.org/upload/document/cv_bezbednosno_obavestajne.pdf

- Петровић, П. (2009). Непотпун искорак ка преуређењу безбедно-обавештајног система у Србији – Критички осврт на Предлог Закона о основама уређења служби безбедности Републике Србије. *Безбедноси Зайадној Балкана*, 3(7-8), 137-143. Београд: Центар за цивилно-војне односе (ЦЦВО). Преузето 17. септембра 2019. са: [http://www.bezbednost.org/upload/document/bzb_3\(07-08\).pdf](http://www.bezbednost.org/upload/document/bzb_3(07-08).pdf)
- Петровић, П. (2011). *Назор служби безбедноси на Зайадном Балкану: Случај Србија*. Београд: Београдски центар за безбедносну политику (БЦБП). Преузето 15. септембра 2019. са: http://www.bezbednost.org/upload/document/nadzor_sluzbi_bezbednosti_na_zaradnom_balkanu_-_sl.pdf
- Стефановић, А. (2017). *Реформа безбедно-обавештајних сисџема на Зайадном Балкану: сирукџура, уйрављање и конџирола*. Преузето 12. септембра 2019. са: https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/52446697/Reforma_bezbednosnoobavestajnih_sistema_na_Zaradnom_Balkanu_Struktura__upravljanje_i_kontrola_Andrej_Stefanovic.pdf
- Стратегија националне безбедности Републике Србије – нацрт. 2017. Преузето 14. септембра 2019. са: http://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadrzaj/javna%20rasprava/strategije/Nacrt%20Strategije%20nacionalne%20bezbednosti.pdf
- Тукић, И. (2018). *Национална сиурносџи и развој сиурносно-обавјештајних служби у Републици Хрвџаској*. Дипломски рад, Загреб: Филозофски факултет, Одсјек за информацијске и комуникацијске знаности.
- Хаџић, М. (2007). „Домети реформе сектора безбедности у Србији“. У: Хаџић, М. (Ур.), *Реформа секџора безбедноси у Србији – досџијинућа и ѿерсијекџиве*. Београд: Центар за цивилно-војне односе (ЦЦВО), 13-18. Преузето 13. септембра 2019. са: http://www.bezbednost.org/upload/document/rsb_dostignuca_i_perspektive.pdf
- Хаџић, М. (2009). „Биланс реформе сектора безбедности у Србији“. У: Хаџић, М. (Ур.), *Годишњак реформе секџора безбедноси у Србији*. Београд: Центар за цивилно-војне односе (ЦЦВО), 23-31. Преузето 20. септембра 2019. са: [http://www.bezbednost.org/upload/document/\(1\)_hadzic_2009_bilans_rsb.pdf](http://www.bezbednost.org/upload/document/(1)_hadzic_2009_bilans_rsb.pdf)
- Хаџић, М. (2009). „Контексти реформе сектора безбедности“. У: Хаџић, М., Петровић, П. и Стојановић, С. (Ур.). *Годишњак реформе секџора безбедноси у Србији* (стр. 109-137). Београд: Центар за цивилно-војне односе (ЦЦВО). Преузето 2. септембра 2019. са: <http://www.bezbednost.org/upload/document/godisnjak.pdf>

- Хорват, З. (2007). „Реформа војних служби безбедности“. У: Јанковић, П. (Ур.), *Девеџа школа реформе сектора безбедности*. Београд: Центар за међународне и безбедносне послове (ISAC), 121-137.
- Центар за евроатлантске студије - ЦЕАС. (2012). За динамичнију реформу сектора безбедности. *Нови век, тромесечник Центра за евроатлантске студије* бр. 2. Београд: ЦЕАС. Преузето 19. септембра 2019. са: <https://www.ceas-serbia.org/images/tromesecnik/Novi-vek-broj-2.pdf>

THE SECURITY-INTELLIGENCE SYSTEM OF THE REPUBLIC OF SERBIA REFORM – THE NEED TO ESTABLISH AN INTELLIGENCE (SUB)SYSTEM

Sladana Ćurčić, PhD Student
University of Belgrade, Faculty of Security Studies

Summary

Depending on the specifics of a country's needs, capabilities, potential threats, as well as national security and defense policies, the security-intelligence system can be organized in different ways. In the context of contemporary political processes, security risks and threats that countries face, special emphasis is placed on prevention, which makes the existence of effective and qualified intelligence services indisputable. Starting from the development and progress of the reform of the security-intelligence system of the Republic of Serbia, analysis of the current organizational structure of the system, considering the comparative practices of other countries, but taking into account the needs and capabilities of our country, the paper points out to the inadequacy of the existing "model" and the need for adequate institutionalization and improvement of the intelligence capacities. The abolition of the Research and Documentation Service (RDS) and the imposition such a role to the Military Intelligence Agency (MIA), have conditioned that the focus of the paper is on indicating the necessity of constituting a national intelligence service, which, in addition to the MIA, would constitute an intelligence system, that is a subsystem of the security-intelligence system. In this way, the basics of the national security system

would be strengthened by the existence of a credible and qualified intelligence service, which would play a key role in foreign policy decision-making and risk reduction to national interests, by monitoring and analyzing past and current events and assessing similar processes in the future.

Keywords: *security sector reform, security-intelligence system, intelligence system, security services, Republic of Serbia.*